SZABAD SAJTÓT ÉS SOKSZÍNŰ NYILVÁNOSSÁGOT AZ EGYÜTT MÉDIAPOLITIKAI JAVASLATAI

E javaslatcsomag az Együtt szakpolitikai sorozatának a részét képezi. Részben a Váradi András Alapítványban, részben az Együtt szakértőire alapozva az elmúlt években folyamatosan jelentettünk meg konkrét és józan, szakszerű javaslatokat az elhúzódó magyar válság különböző részeinek megoldására. Így tettünk konkrét megoldási javaslatot a közmunkaprogram teljes átalakítására, a társadalmi integráció megfelelő és fenntartható támogatására, így mutattuk be a nők magyarországi munkaerőpiaci esélyeinek növelésére vonatkozó kezdeményezéseinket, valamint az oktatási-, egészségügyi rendszer azonnali válságkezelő intézkedéseit.

Most a médiaszabadság ügyével foglalkozunk. Meggyőződésünk, hogy nincs szabad köztársaság szabad nyilvánosság nélkül. E szabadság jelenti az állami eszközzel történő politikai befolyásolás erős önkorlátozását, a médiapiac szabad versenyfeltételeinek biztosítását és betartatását, a piaci esélyegyenlőség feletti őrködést, valamint az állami vagyonnal és közpénzekkel való gazdálkodás teljes átláthatóságát.

Javaslatainkat a terület gondjait értő, ismerő szakértőkkel megvitattuk. Helyzetelemzést teszünk közre, és elvi, valamint konkrét javaslatokat teszünk.

Három kulcseleme van javaslatainknak:

- **Szabad sajtó,** mert a sajtó szabadsága garancia egy köztársaság stabilitására, önkorrekciós képességére és ellenőrzésére. Egyenlőtlen, manipulált, függő nyilvánosság csak gyenge országot és szétszakadt közösségeket teremthet.

- **Teljes átláthatóság**, mert a közpénzfelhasználás jelenleg súlyosan torzít, és az adófizetői források állítható és politikai elfogultságtól mentes elosztása közérdek.

- **Állam és piac fenntartható együttműködése,** mert önszabályozással, kiszámítható jogalkotással, egyoldalú intézkedések elkerülésével és aránytalan pártpolitikai befolyás elleni küzdelemmel tisztességes verseny és gazdasági haszon is keletkezhet.

AZ EGYÜTT MÉDIAPOLITIKAI ALAPELVEI

Sajtó- és véleményszabadság

Minden liberális demokrácia akkor erős, ha erős a sajtó és vélemények szabadsága. Ennek alkotmányos garanciái az elmúlt évtizedekben kialakultak, de az intézményi függés, a magyar piacgazdaság válsága és a polgári kultúra fejletlensége öncenzúrához, nyílt politikai befolyásoláshoz és kiszolgáltatottsághoz vezetett. Törvényi garanciákkal, nagyobb nyilvánossággal és a politikai kultúra megváltoztatása érdekében tett lépésekkel kell erre reagálni.

Átláthatóság

A közpénzek felhasználását, a kormányzati, állami vállalati és önkormányzati szféra nyilvánosságot érintő költéseit, befolyásszerzését törvény által rendelten hozzáférhetővé kell tenni minden adófizető számára.

Tiszta és ellenőrzött verseny

Hiszünk a piacgazdaságban, és ekként hiszünk a versenyben, amelyet felügyelni kell. A médiapiac és a nyilvánosság állapota demokrácia- és gazdasági kérdés egyszerre. Megfelelő hatósági eszközökkel, valamint a piaci önszabályozás ösztönzésével szabadabb lehet a magyar nyilvánosság is.

Felelős gazdálkodás a közpénzekkel

A széles értelemben vett állami forrásoknak a nyilvánosság szerkezetét és működését érintő felhasználását különös gondossággal kell eldönteni. A legitim politikai akarat kinyilvánítása könnyen okozhat olyan károkat, amelyek torzítják a demokráciát és a szabad versenyt.

Jogállami hatósági magatartás

Az állam és a központi kormányzat szerveinek a hírközlés és a médiapolitika területén is személyi függőségektől és befolyásoltságtól mentesen kell működniük. Az egyértelmű jogi alapokon álló, autonóm és kiszámítható hatósági döntéshozatal segíti a nyilvánosság demokratizálását is.

Sokszínűség

A nyilvánosság sokszínűsége érték, amelynek megerősítése egy demokratikus állam teljes politikai közösségének feladata. Ez nem pusztán intézményi kérdés, hanem a politikai kultúrát is érintő közös ügy. A megosztottság jelenlegi szintjén ennek közös megerősítésében nehéz most reménykedni, de a demokratikus konszenzuson belül a vélemények és valóságinterpretációk pluralitásának elősegítése államérdek. Még akkor is, ha ebből nem következik, hogy e sokszínűséget önmagában a közmédián belül kell megteremteni.

Kiegyensúlyozottság és elfogulatlanság a közszolgálatban

Az adófizetők pénzéből fenntartott, a parlamenti pártok által közvetlenül és közvetve felügyelt intézményrendszeren belül jogi, személyi és kulturális garanciákkal kell mindent elkövetni a kiegyensúlyozottság és elfogulatlanság megteremtése érdekében. Megfelelő intézményi szerkezet és automatikus korrekciós mechanizmusok révén a korábbiaknál többet lehet tenni egy ilyen magyar köznyilvánosságért.

Demokratikus népképviseleti kontroll

A civil társadalom és szakmai szervezetek fontos részei egy jól működő köztárság közéletének, de az állam és az önkormányzatok által fenntartott nyilvánosság ellenőrzésébe nem sikerült e szervezeteket megfelelően bevonni. Nem lehet politikafüggetlenné tenni e közfeladatok ellátását és ellenőrzését, hiba is volna ennek esélyét hazudni. Ezért a népképviseleti kontroll parlamenti alapokon álló megerősítését alapelvnek tekintjük a magyar nyilvánosság intézményeit érintően.

Könnyű és kiterjedt jogérvényesítés

A panasztestületek és egyéb vizsgálati formák működése, felhatalmazottsága és felelősségi köre nem volt megfelelő az elmúlt évtizedekben. Az ilyen intézmények mint elsőfokú eljáró szervek lehetőségeit ki kell szélesíteni, hogy a nyilvánosságban, különösen az adófizetői pénzből fenntartott nyilvánosságban gyors és hatékony korrekció váljék lehetővé, a bírósági út mint lehetőség fenntartása mellett.

Demokratikus önvédelem

A véleményszabadság antidemokratikus felszámolása nélkül is számos, jogállami eszköz alkalmazása lehetséges a szervezett manipuláció leleplezésére és visszaszorítására. Nemzetbiztonsági kérdés is, hogy tisztességes egyének akár radikális véleményeit ne lehessen összekeverni hatalmi, politikai destabilizációs törekvések érvényesítésével. Ez ügyben nem a véleményszabadság korlátozása felől van feladat, az helytelen volna, hanem a nemzetbiztonsági kötelességek elvégzése területén.

A polgári médiatulajdonosi kultúra erősítése

A remélhetőleg idővel újra felgyorsuló magyar polgárosodás folyamatának részeként a teljes magyar politikai közösség abban érdekelt, hogy szabadelvű és konzervatív jobb- és baloldali polgárok nagyobb szerepet vállaljanak médiafelületek működtetésében. Az üzletileg fenntartható befektetési formák mellett a hazai polgárság ilyetén szerepvállalása segíthet az oligarchizálódó struktúrák felszámolásában.

A szakmai ön- és társszabályozás ösztönzése

Egy jól működő állam a nyilvánosság és a médiapiac, a kommunikációs ipar területén is abban érdekelt, hogy világos felhatalmazás alapján megerősödjenek a szakmai önszabályozás fórumai. Ez kultúraváltást is igényel egy jelenleg oligarchizált piacon. Az ilyen megoldások részben tehermentesíthetik az amúgy is leterhelt igazságszolgáltatást, és a mindennapi normaképzést pedig közelebb vihetik az adott jogi és szakmai viták közvetlen érintettjeihez.

AZ EGYÜTT MÉDIAPOLITIKAI JAVASLATAI

Központi kormányzati szervezeti és hatósági kérdések

1. **NMHH és Médiatanács helyett kormányzati felelősségvállalás, Médiaombudsman és önszabályozás:** Az NMHH és a Médiatanács mai rendszerét meg kell szüntetni. A hírközlési területét egy megfelelő minisztériumi struktúrában kell elhelyezni, a végrehajtó hatalom felelősségét e területet érintően meg kell erősíteni. A Médiatanács ellenőrző, a piaci önszabályozó szervezetekkel együttműködő feladatát egy parlamenti felhatalmazással felügyelt szervezetnek kell átadni, amelyet Médiaombudsman vezet.

2. **Túlszabályozás helyett ellenőrzés, ösztönzés és önszabályozás:** Az állami túlszabályozással, a betarthatatlan és kikényszeríthető jogkövetkezményekkel nem járó törvényi megoldásokkal szemben az elmúlt két és félévtized gyakorlatát megváltoztatva a piaci szereplők önszabályozását és a közpénzfelhasználás hatékonyabb ellenőrzését kell megteremteni. A közpénzfelhasználás területén megkerülhetetlen ösztönzőkkel kell biztosítani a gyűlöletbeszéd visszaszorítását, a véleményszabadság érvényesülését és a pluralizmus megerősítését. A versenyfelügyeleti szempontok érvényesítését a független Versenyhivatal felelősségének tekintjük.

3. **Büntetőadóktól mentes, versengő piacot:** A tulajdon- és befektetési biztonságot veszélyeztető, önkényes különadókat általában véve is meg kell szüntetni, de ez különösen igaz a reklámpiacon bevezetett magyar különadóra. A mindenkori kormányzatnak tartózkodnia kell a közteherkivetésen keresztüli, önkényes piacbefolyásolástól.

A sokszínű médiapiac megerősítésének eszközei

4. **Tartalomszolgáltató műhelyek támogatása:** A közösségi média megerősödésére, a kortárs gazdaság válságára és a bizonyos médiabefektetések megtérülését érő kihívásokra válaszul a mindenkori kormányzatnak tennie kell a tartalomelőállítás sokszínűségének és függetlenségének megerősítéséért. Amíg bizonyos médiaformátumok esetében nem alakul ki a fenntartható üzleti működés feltételrendszere, addig az államnak a piaci önszabályozó szervezetekkel együttműködve támogatnia kell a kiszolgáltatott tartalomszolgáltató műhelyeket. Az államnak ugyan egyáltalán nem feladata a formátum- és hirdetéspiaci-válság közpénzelosztással való teljes körű megoldása, de a piaci befektetők, hirdetők, független pályázati támogatók mellett részt kell venni a sokféleség hosszú távú megteremtésében. Ennek útja az önszabályozó szakmai szervezetekkel együttműködésben, kormányzati felügyelet mellett működtetett támogatási pályázatok rendszere lehet, amely helyi médiatartalmak, központi közéleti médiatartalmak, egyes hátrányos helyzetű társadalmi csoportok niche-médiatartalmaira, valamint az oknyomozó munkára terjedhet ki. E rendszer kialakítása során fel kell használni a franciaországi Sajtóalap működésének tapasztalatait.

5. **A nyomtatott sajtó kultúrájának erősítése előfizetési akcióval:** A különböző médiaformátumok sorsa történelmileg még nem dőlt el. E fejlődés és átalakulás eldöntése nem az állam feladata. Ugyanakkor a jelenleg fenntarthatósági válsággal küzdő nem ingyenes, nyomtatott sajtó, különösen a napilapok területén igényel pártpolitikailag semleges állami beavatkozást. Itt sem az az állam feladata, hogy megtérülővé támogasson egy piaci területet, ez hiba volna, de a nyomtatott közéleti sajtó kultúrájának megerősítéséért tehet az állam. Ennek működőképes formája lehet, francia mintára az

érettségi időszakában álló fiatalok számára felmenő rendszerben egy éven át államilag támogatott (megyei és országos, nem bulvár) napilap előfizetések biztosítása a kedvezményezett fiatal által kiválasztott sajtótermékre .

6. **Az adóelkerülés elleni hatékony, nemzetközi küzdelem megerősítése:** Egyes multinacionális tulajdonban levő, versenyképes közösségi médiaszolgáltatók megjelenése a modernitás erősítése mellett problémákkal is együtt jár. Miközben fogyasztóik elérése szempontjából hasznos és nélkülözhetetlen a tartalomszolgáltatók számára a közösségi médiafelületek használata, maguk a platformok érdekeltté váltak a tőlük független tartalomszolgáltatók elérésének szabályozásában. E vita eldöntése a versenyjogi és piacfelügyeleti kérdéseken túl nem állami médiaszabályozási kérdés, ugyanakkor amennyiben e vállalatok üzleti tevékenysége adóelkerüléssel jár együtt, akkor a kiskapuk bezárása a tisztességes verseny feltételeinek megteremtéséhez tartozik. Egy egészségesen működő, versengő piacgazdaságban Magyarországnak az Európai Unión belüli együttműködés megerősítésével van csak lehetősége arra, hogy a médiaformátumok válságát is részben okozó üzleti megoldások szabályozottakká és minden elemükben törvényessé váljanak. Ennek érdekében a mindenkori magyar kormánynak nemzetközi szövetségesi szinten cselekednie kell.

7. **A helyi és közösségi rádiók támogatása:** Az elmúlt években bekövetkezett, káros piacszűkülés után az államnak érdeke, hogy sokféle véleményt tükröző, a sérült helyi nyilvánosságokat újra pluralizáló és demokratizáló megoldások lépjenek hatályba. Ennek érdekében meg kell vizsgálni a rádiós digitális átállás megfontolt, előkészített és józan tempóban végrehajtott bevezetését mint lehetőséget. Ennek célja elsődlegesen a helyi nyilvánosságok államilag támogatott kínálatszélesítése volna, hiszen az országos rádiók szintjén egyelőre kérdes volna az üzleti fenntarthatósága egy teljes digitális átállás utáni rádiós piacnak. A frekvencia-szűke jelentette fizikai korlátok alól mentesülve támogatni kell a helyi és közösségi rádiós piac megerősödését. A közösségi tartalmak műsorszórását fenntartható és jogszerű támogatási formákon keresztül, pártpolitikai elfogultság nélkül, kiemelt állami feladatnak tekintjük.

A központi kormányzati és állami vállalati hirdetések szabályozása

8. **Be kell tiltani a pártpolitikai célokat szolgáló kormányzati kampányokat:** A tényleges társadalmi célú hirdetések megjelentetésén túl be kell tiltani a központi kormányzat által pártpolitikai célból megvalósított, közpénzből finanszírozott kampányokat. Ez nem terjed ki az állami vállalatok termékpromóciójára és az uniós fejlesztésekhez kapcsolódó, más formákban ellenőrzött kommunikációs kötelezettségekre. A közpénzből megvalósított kormányzati kampányokkal szemben biztosítani kell a választási kampányidőszakhoz hasonlatos jogorvoslati lehetőségeket. Jogerős döntés esetén a kormányzati forrásból megvalósult kampányok költségét a politikailag kedvezményezett pártra kell kiterhelni, azok állami támogatásából automatikusan jóvá kell írni.

9. **Az állami hirdetésvásárlás kiegyensúlyozott és átlátható központosítása:** A központi kormányzati és állami vállalati hirdetések komoly piacbefolyásoló tényezőt jelentenek összességében. E közpénzből érvényesülő keresleti nyomás optimális felhasználása adófizetői érdek. Az árképzés területén ez abban teszi érdekeltté az államot, hogy összpontosítsa a médiafelület-foglalási tevékenységét, mert így nagyobb piaci kedvezmények érhetők el. Ugyanakkor a költés területén meg kell szüntetni az állami piacbefolyásolást és elkötelezett érdekkörök feltőkésítését. E tekintetben az NKH-t meg lehet őrizni, de tevékenységének szubszidiárissá kell válnia. Csak a médiafelület-vásárlást kell központosítani, a kommunikációipar egyéb szakterületeit nem, mert azokon nem olyan mértékű az állam által támasztott keresleti nyomás, ráadásul a konkrét kampányok megvalósítása hatékonyan csak az érintett hivatalokban, vállalatoknál és állami szerveknél történhet meg.

10. **Csak auditált elérésű médiumok kaphatnak közpénzből hirdetést:** Közpénzből hirdetést csak olyan felület kaphat, amely auditáltatja a piacon bevett és elfogadott formában olvasottságát, nézettségét. Az államnak ezen ellenőrzéssel és piaci hatékonyságméréssel foglalkozó piacon nem kell megjelennie, azt elvégzi a piac. Aki nem hajlandó saját elérését nyilvánosan hozzáférhetővé tenni, mentesül az állami reklámköltésektől.

11. **Évenként kiegyenlített, a piaci részesedéshez igazodó összesített állami reklámköltést:** Az állami hirdetések elosztása során a piaci nézettségi, olvasottsági és elérési adatokhoz kell igazodni. Különböző kormányzati és állami vállalati hirdetési tevékenységek ugyan más és más szakmai célcsoportoknak szólhatnak, de e célcsoportok mért médiafogyasztási szokásai egyértelműen meghatározhatóak auditált adatok alapján. A közpénzből megvalósult reklámköltéseknek összességében igazodniuk kell a bevont médiafelületek piaci részesedéséhez. Amennyiben egy médiumot egy adott évben az állami hirdetéselosztásban felül- vagy alulreprezentált az átlagos piaci eléréséhez képest az aggregált állami megrendelő, akkor a következő évben ennek megfelelően kell több vagy kevesebb hirdetésből részesülnie. Ez az összesítő és kiegyenlítő mechanizmus kiterjed a felületvásárláson túl a médiaszponzorációs tevékenységre is, ahol minden állami, vállalati és központi kormányzati szponzorációról (fesztiválok, médiumok, helyi rendezvények stb.) az érintett szakmai, önszabályozó testületek bevonása mellett egy asztalnál kell dönteni.

12. **Együttműködést a médiapiac önszabályozó szereplőivel:** Az állami hirdetési tevékenység végrehajtása során jogszabály által elrendelve biztosítani kell a magyar médiapiac különböző szereplőinek érdekeit képviselő szervezetek és önszabályozó testületek ellenőrzési, konzultációs és befolyásolási jogát.

Átláthatóság és felelős közpénzfelhasználás

13. **Garantált nyilvánosságot a közpénzek felhasználásának:** A közpénzek felhasználását érintően a média- és reklámpiacot érintően túl is minden közadatot központilag nyilvánosságra kell hozni. Ennek központi felületén jól kereshető módon hozzáférhetővé kell tenni minden szerződést, minden ötezer forintnál nagyobb értékű számlakifizetést, kommunikációs kampányköltést és szponzorációs megállapodást. Be kell vezetni, hogy egy ilyen szerződés csak akkor lép hatályba, ha az a kijelölt felületeken online elérhetővé vált. A személyes adatok tárgybeli kezelése során a jogszabályokra és a jogalkalmazásra tekintettel kell lenni, de minden adatot alapvetően nyilvánosságra kell hozni. A szerződéseket és számlákat a központi publikáláson túl a megrendelő költségvetési szerv, közmédia-szolgáltató, állami vállalat, önkormányzat, önkormányzati társaság honlapján is kötelezően nyilvánosságra kell azonnal hozni.

14. **A közpénzből vásárolt tartalmak és hirdetések egyértelmű beazonosíthatóságának megteremtése:** Minden olyan tartalmat és hirdetést, amely közpénzből valósul meg a jelenleginél egyértelműbben és informatívabban beazonosíthatóvá kell tenni a konkrét megjelenésnél. A dohánytermékek korábbi reklámozási gyakorlata során a népegészségügyi üzenet feltüntetéséhez hasonlatos formában minden hirdetésen, minden szponzorált rovaton egységes grafikai formában fel kell tüntetni, be kell mondani, hogy az adott kampány összességében bruttó mennyi adófizetői pénzbe került és melyik szervezet rendelte meg. Ez kiterjed az állami vállalati kör és az önkormányzati szféra megrendeléseire is. Amennyiben e tájékoztatás nem valósul meg, akkor jogszabály alapján a hirdetések bírsággal való szankcionálhatóságát kell megteremteni.

A helyi, megyei és önkormányzati nyilvánosságok

15. **Önkormányzati médiumok politikai kiegyensúlyozottságának elősegítése:** A közpénzből megvalósuló költések nyilvánosságán, arányosságán és átláthatóságán túl az államnak kezdenie kell valamit az egyoldalúan torzult és beszűkült helyi nyilvánosságokkal. A rádiósugárzás lehetőségeinek kiszélesítésén túl, állami hatósági kontroll nélkül, a társszabályozás eszközével tenni kell azért, hogy a helyi önkormányzati kiadásban, közpénzből megjelenő médiumok egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban biztosítsanak felületet a polgármester, a helyi többség és a helyi ellenzék számra. Ennek betartatására nem bírósági utat javasolunk, hanem jogszabály általi ösztönzést. Javasoljuk, hogy közpénzből önkormányzat csak olyan lapot adhasson ki, amely csatlakozik e piac társszabályozó szervezetéhez, és e szervezet keretén belül panasztételi jog biztosításával kell elősegíteni a helyi véleményszabadság érvényesülését az önkormányzati lapokban.

16. **A helyi nyilvánosságot érintő minden együttműködés nyilvánosságának megteremtése:** A fentebbieken túl, a helyi nyilvánosságokat érintően az érintett önkormányzatoknak és kedvezményezett médiumoknak egyértelműen és központilag, illetve helyben is hozzáférhető módon tájékoztatást kell adniuk a közvagyont érintő minden, nem hirdetés- és szponzoráció-alapú együttműködésről. Így ennek ki kell terjednie a kedvezményesen biztosított tárgyi eszközbérletek szerződéseire (kamera, stúdió stb.), valamint az önkormányzati ingatlanbérleti megállapodásokra is. Minden ilyen szerződés szintén csak akkor tekinthető hatályosnak, ha azt a kijelölt felületeken online hozzáférhetővé tették.

17. **Törvénytelen minden, a sajtószabadságot nyíltan korlátozó szerződés:** Az új média-szabályozás részeként de iure törvénytelenné, a sajtószabadságot korlátozóvá kell nyilvánítani minden olyan médiapartnerségi szerződést, amely úgy köttetik, hogy a közpénzből megvalósuló együttműködés részeként a megrendelő tiltja a vállalkozónak egyéb hírközlő tevékenysége során a megrendelőre nézve hátrányos információk közlését. Az ilyen kiegészítő rendelkezéssel ellátott szerződések érvénytelenek. Bárkire vonatkozó sajtóinformáció kezelése során a médiumra kizárólag a sajtószabadságot szabályozó törvények és sajtóetikai szabályok vonatkoznak.

A közmédia átalakítása

18. **Parlamenti felügyeletet:** A közmédia és a nemzeti hírügynökség működése során a parlamenti pártok számára közvetlen, felügyelőbizottsági ellenőrzési jogot kell biztosítani a parlamenti arányok szerint. E felügyelet során szakítani kell a függetlenség garantálására nem alkalmas, 2010 előtt használt korporatív megoldásokkal. A pártok által delegált szereplők mint az adott zártkörűen működő részvénytársaságok felügyelőbizottságának a tagjai felelnek a törvényes, kiegyensúlyozott és átlátható működéséért. Világos és elfogulatlan, kiegyensúlyozott tájékoztatási elveket érvényesítve kell működnie a közmédiának.

19. **Pályázati úton kiválasztott igazgatót a közmédia és a nemzeti hírügynökség élére:** A nemzeti hírügynökség és a közmédia vezetői posztjaira nyilvános, szakmai pályázatot kell kiírni, a kinevezésről az adott társaságok felügyelőbizottsága dönt. A kinevezések időtartamának lehetőséget kell adnia a vezető számára saját koncepciójának a jogszabályok figyelembe vétele mellett történő végrehajtására. Az illetékes vezetőknek évente rendszeresen az Országgyűlés számára is tájékoztatást kell adniuk adott évi munkájukról.

20. **A független nemzeti hírügynökség megteremtése:** Szemben a jelenlegi, túlintegrált és szakszerűtlen megoldással a hírügynökségi munka eltérő jellemzőiből fakadóan újra meg kell teremteni a nemzeti hírügynökség intézményi és jogi önállóságát. A felügyelet során a közmédiával

azonos jogi megoldásokat kell alkalmazni. Az MTI híreinek ingyenességét csak rövidtávon szabad megtartani. Érdemi, piaci vizsgálatot kell végezni a hírügynökségi piaci verseny helyreállításának lehetőségeiről, ami az MTI-hírek ingyenességének megszüntetését is maga után vonná.

21. **Integrált, de takarékos közmédiát:** Meg kell tartani a köztévé és a közrádió integrált működését, a hírszerkesztőség tekintetében pedig további integrációt kell megvalósítani a hírműhelyekre kiterjedően. El kell kerülni a feleslegesen pazarló alvállalkozói együttműködéseket. Nem szabad visszatérni a politikai kompromisszumok által szegélyezett magazinműsor-kultúrához. A központi költségvetési finanszírozási modell kialakítása során normatív formában kell figyelembe venni a kereskedelmi televíziók reklámbevételeinek alakulását, és ezen alapulva kell meghatározni az éves költségvetési támogatást. Ez abban segít, hogy a piaci (költség-) viszonyoktól ne szakadjon el a közmédia-finanszírozás mértéke.

22. **Reklámmentes közmédiát:** A működésképtelen, pazarló és korrupt közmédia-működésből ki kell vezetni a kereskedelmi reklámokat. E tekintetben fel kell számolni a vegyes, a közpénzeket és piaci bevételeket keverő finanszírozási megoldást. Meg kell továbbá szüntetni az állami vállalatok által megvalósított keresztfinanszírozó szponzorációs és hirdetési tevékenységet is. A közmédiában kizárólag a törvény által szabályozott módon társadalmi célú reklámnak minősülő megjelenések volnának lehetségesek. Ezzel párhuzamosan meg kell szüntetni a kereskedelmi csatornák hírszolgáltatáson túli közszolgálati kötelezettségeit.

23. **Szűkített csatorna-profilt a közmédiában:** Szemben a jelenlegi heterogén, kereskedelmi jelleget is öltő közmédiával, valamint szemben az elmúlt évtizedek gyakorlatával a központi állami közmédiának a közszolgálati hír- és információforgalmazáson túl kizárólag kulturális, nemzeti kisebbségi és oktatási tevékenységet kell végeznie a teljes magyar populáció sokféleségét szem előtt tartva. A határainkon túlra történő tartalomszolgáltatás megőrzése feladat, azonban a korábbiaknál hatékonyabb, olcsóbb és politikailag nem egyoldalú, beavatkozó megoldásokkal.

24. **Online elérhető teljes közmédiát:** platformfüggetlen formában online elérhetővé kell tenni modern streamingszolgáltatás részeként minden közszolgálati tartalmat. A jelenlegi nehézkesen működő, drága, de rossz informatikai megoldásokat le kell cserélni, és lehetővé kell tenni az online közszolgálati médiafogyasztást mindenki számára egyszerűen, modern applikációkkal.

A nyilvánosságban jelentkező egyenlőtlenségek elleni fellépés

25. **A digitális világ kistelepülési megerősítése:** A helyi szintű, ingyenesen hozzáférhető nyilvánosság kínálatbővítésének támogatásán, a helyi tartalomelőállító műhelyek fejlesztésén és a helyi rádiós piac élénkítésén túl, állami feladat a hozzáférés lehetőségének további bővítése. A helyi, ingyenes internetes hotspotok üzemeltetése különösen a kistelepülési körben fontos, a nyilvánosságot demokratizáló fejlesztés. Ezt egészítheti ki a rádiós digitális átállás előkészített megvalósulása esetén a olcsó, filléres digitális rádiókészülékek államilag támogatott biztosítása a leginkább szegregált csoportok számára.

26. **Köztájékoztatás és tudásbővítés:** Az állam által fenntartott közszolgálati felületeknek alapvető kötelességük a köztájékoztatáson túl a tudatformálás és pártpolitikai elfogultságtól mentes képzés. Ennek nem kizárólagosan a fiatal korosztályokra kell kiterjednie, hanem az elzárt, információkhoz nehezebben hozzáférő idősebbekre, a gazdaságilag inaktív korosztályra is. Erős és szabad demokráciához tájékozott állampolgárok kellenek, így ennek érdekében az eddigieknél többet kell tennie az államnak. Éppen ezért támogatjuk a tartalmi kvóta-rendszert, és hazai tartalmak erőteljes pozitív diszkriminációját a közszolgálatban.

Politikai közösség és modern nyilvánosság

27. **A szélessávú internet alapjog:** Egy modern kormányzatnak biztosítania kell a szélessávú internethez való hozzáférés lehetőségét minden állampolgár számára. A mobilinternet fejlesztésével és az állami, illetve uniós támogatással megvalósuló gerinc- és alhálózati fejlesztésekkel biztosítani kell minden háztartás számára a csatlakozás lehetőségét.

28. **A médiafogyasztás és -használat oktatása:** Egy készségfejlesztésre fókuszáló oktatási reform részeként ügyelni kell a képzési programokon belül a médiafogyasztás és -használat kérdéseinek oktatására is. Ez nem új tanórát jelent, hanem a személyes tájékozódás formáinak, lehetőségeinek interaktív elsajátítását a közoktatás rendszerén belül.

29. **Helyi közösségi emlékezet-programok indítása:** Mivel a digitalizálódás, az ingyenesen hozzáférhető platformok és az olcsóbbá vált eszközök minden korábbinál egyszerűbben megvalósíthatóvá teszik a helytörténeti gyűjtemények kibővítését és modernizálását, így erre a kulturális kormányzatnak uniós forrásokat is felhasználva költenie kell.

30. **A nemzeti emlékezet közgyűjteményeinek online hozzáférhetősége:** A leállított digitális archívum-programot fel kell gyorsítani, az élő szerzői jogokat tiszteletben tartani képes formák kialakításával online hozzáférhetővé kell tenni a köztévé és közrádió fél évszázadot is felölelő anyagait. Ezt a programot ki kell egészíteni a sajtó és hírközlő eszközök megőrzött dokumentumainak felgyorsított digitalizálásával, beleértve a történelmi sajtótermékeket és kiadványokat.

Nemzetbiztonsági kérdések

31. **Titkosszolgálati informatikai fejlesztések:** Mivel az információtechnológiai eszközöket használó manipulatív kommunikációs technikák bel- és külföldi szereplők érdekeit szolgálhatják, így meg kell erősíteni az ilyen jellegű befolyásszerzéssel szembeni állami védelmi képességeket. Ezen eszközök ellenőrzését megfelelő parlamenti keretben biztosítani szükséges, a nemzetbiztonsági beszámolóknak ki kell terjedniük az ilyen jellegű tevékenységet érintő adatokra is.

32. **Szövetségi együttműködés a nyilvánosságbefolyásolással szembeni védekezésben:** Magyarország abban érdekelt, hogy tágabb szövetségesi környezete mentes legyen, de legalábbis folyamatosan visszaszorítsa a káros, a szövetségi rendszerünk biztonságát veszélyeztető információs hadviselés lehetőségeit. Ez hatékonyan csak észak-atlanti és európai uniós keretben valósulhat meg, ezért az az érdekünk, hogy kiszolgáltatottságunk csillapítása érdekében a mindenkori magyar kormány arra ösztönözze az EU-t és a NATO-t, hogy közösen tegyen ezen új és egyre erősödő hadviselési forma ellen.

33. **Belső biztonsági intézkedések:** A vélemény- és információszabadság normáinak betartása mellett a belbiztonsági szerveknek is mindenkor aktívan figyelemmel kell kísérniük a destabilizációs, – avagy kisebbségellenes – információs stratégiák országon belüli érvényesülését. Amennyiben ezek szervezett csoportokhoz köthetőek, akkor a kockázati felmérést és elhárítást törvényes módon végre kell hajtani. Az ilyen tevékenyég parlamenti és bírósági felügyeletét erős garanciákkal kell biztosítani.

A MAGYAR MÉDIASZABADSÁG ÉS MÉDIAPIAC HELYZETE

A magyar médiaszabadság ügye válságossá vált a 2010-es kormányváltást követően. A magyar gazdasági modell kifulladása, az elhúzódó világgazdasági válság hatásai, a technológiai változások, a piaci reklámköltések csökkenése és alacsonyabb szinten való megragadása, a büntető jellegű állami adópolitika, az állami hirdetési megrendelések politikavezérelt elosztása, a közmédia egyoldalúvá válása mind korlátozták a magyar nyilvánosság sokszínűségét, kiegyensúlyozottságát és piaci fenntarthatóságát. A 2016-ra kialakult állapotnak sok örökletes oka is van, számos jelenlegi kihívás a magyar politikai élet fejleményeitől független, legfeljebb csak felerősödött a pártpolitika által nyíltan befolyásolt magyar nyilvánosságban. Éppen ezért az alábbiakban elemezni kívánjuk azokat a főbb tendenciákat, amelyek a mai, rossz állapothoz elvezettek.

A technológia és a médiafogyasztási szokások változása

Közhely, hogy az elmúlt két és fél évtizedben átalakult a nyilvánosság szerkezete, átalakultak a médiafogyasztói viselkedésminták, megváltozott a hír- és információfogyasztás módja, új elvárások jelentek meg.

A nyomtatott lappiac napilapjai a világon mindenütt komoly kihívásokkal küzdenek. Az új, fenntartható üzleti modellt kevesen találták meg, különösen az online változatok tartalmának hozzáférhetősége területén. A magyar internetes híroldalak piacán üzletileg önállóan fenntartható megoldást még nem sikerült kialakítani, számos modellkísérlet zajlik folyamatosan. A magazinpiac közéleti tartalmakat is megjelentető része külföldön és hazánkban is relatíve könnyebben vészelte át a válságos éveket, ugyanakkor ez folyamatos tartalmi és formai innovációkat igényel.

A stabil előfizetői kör továbbra is kulcs a lappiaci túlélés és megerősödés szempontjából annak a cashflow-ra gyakorolt pozitív és kiszámítható hatásai miatt. Ugyanez igaz a kábeltelevíziós csatornák és szolgáltatók világára is, ami a válságos évek ellenére is fenntartható üzleti modellt jelent számos, akár közéleti tartalmakat is közlő médiaszolgáltató számára is. Nem véletlen, hogy ezen a területen évek óta megoldatlan a legnagyobb kereskedelmi médiaszolgáltatók és a kábeltelevíziós cégek konfliktusa. A rádiós piac az online streaming szolgáltatók növekvő szerepével küzd, miközben néhány rádióállomást érintően kialakíthatónak tűnik akár egy magyarországnyi méretű országban is piacilag fenntartható üzleti modell. Ezzel együtt az elmúlt évekre az állami politikával is segített tudatos kínálatszűkítés ment végbe ezen a piacon. Leginkább a helyi és közösségi rádiók rovására.

A kereskedelmileg fenntartható piaci médiastratégiák önmagukban való vizsgálata nem tárgya jelen javaslatcsomagnak. A piaci, technológiai és fogyasztói átalakulások nyilván számos nehezen megoldható kihívást jelentenek a piaci szereplők számára, de ezek megoldásával más, hazánkénál jobb állapotú nyilvánossággal rendelkező országok piaci szereplői is küzdenek. A kiútkeresés folyamatos, részben a pártpolitikai befolyástól is független.

A közéleti kérdésekkel is foglalkozó nyilvánosság, a hírforgalmazók és hírfeldolgozók világa azonban már hatással van a magyar demokrácia maradékának állapotára is. Így álláspontunk szerint a szakpolitikai megoldási javaslatok megfogalmazásakor tekintettel kell lenni a kortárs fejleményekre, és közben az államnak modern eszközökkel segítenie kell az alkalmazkodást, a sokszínű tartalmi kínálat megőrzését, a politikailag súlyosan befolyásolt monopolhelyzetek kialakulásának megelőzését.

Mivel a piacilag fenntartható hírpiaci modelleket minden valószínűség szerint nem Magyarországon fogják megtalálni a világpiac egészén belül, így szabályozói szempontból a jó gyakorlatok átvétele, a káros és egyoldalú befolyásgyakorlás elkerülése és a fogyasztók sokszínű tájékozódási lehetőségeinek megerősítése jelentheti egy korszerű állami szerepfelfogás kereteit.

A közösségi média befolyásának növekedése

A közösségi média robbanása átalakította az online tartalomszolgáltatók lehetőségeit is a közéleti tartalmakat érintően. A pusztán kereskedelmi tartalmakat szolgáltató felületek alkalmazkodási folyamatát állami szempontból figyelemmel kell kísérni, de önállóan médiaszabályozási feladatot mindez nem jelent. A közösségi média és az online hirdetési piac kulcsszereplőinek (Facebook, Google) a közteherviselésbe való arányos és átlátható bevonása azonban feladat, amelyet nemzetállami keretben jelenleg nem tűnik valószínűnek megoldani.

E tekintetben hazánk abban érdekelt, hogy elősegítse az Európai Unió tárgybeli megoldáskeresésének eredményességét. Az adóelkerülés nem része a fenntartható, versengő piacgazdaságok eltűrni kötelezett viselkedési formáinak. Az Együtt álláspontja szerint nem jelent aránytalan piackorlátozást, amennyiben egy uniós tagállam transznacionális keretben kísérletet tesz az adóelkerülés lehetőségeinek korlátozására. Ennek akár közvetlenül is hatása lehet az elmúlt években egyre gyorsabban átalakult hirdetési piac költési szerkezetére és fenntarthatósági szempontjaira. Ugyanakkor káros és értelmetlen volna minden olyan szabályozási kísérlet, amely immár korszerűtlen hirdetési formákhoz ragaszkodva kívánná megállítani az idő kerekét. A feladat egy modern és hatékony állam szempontjából az új szolgáltatási formák közteherviselésbe való bevonása új eszközökkel, és nem a piaci fejlődés folyamatainak visszafordítása. Az azonban szintén kimondható, hogy e területen aktív cselekvés nélkül normatívan káros, a sokszínűséget korlátozó folyamatok indultak el, amelyekkel szemben legitim az állami avagy transznacionális megoldáskeresés.

Mindez különösen igaz akkor, amikor a meghatározó közösségimédia-felületek meghatározó korosztályok számára nem az információkhoz való hozzáférés közvetett, behúzó jellegű felületei, hanem primer információforrások. A Facebook algoritmusainak mostanra a hír-jellegű információkhoz való hozzáférés területén is érezhetőek a hatásai. E szolgáltató abban érdekelt, hogy idővel maga váljon a médiatartalmak primer szolgáltatási felületévé, új üzleti modelleket meghonosítva. Ez leértékeli a közéleti tartalomszolgáltatókat, kevesebb kattintást és így kevesebb bevételt hozva számukra.

Ez önmagában még nem állami szabályozói feladat, mert jelenleg még a piaci alkalmazkodás formái sem alakultak ki. Ugyanakkor az Együtt meggyőződése, hogy a jelenlegi tendenciákban benne van annak lehetősége, hogy a vélemények és információk hozzáférésének demokratikussága ellen hathatnak e fejlődési tendenciák. Ezekkel szemben van helye hatékony szabályozói fellépésnek, összehangolva az alkalmazkodásra kényszerített közéleti tartalomszolgáltatók piaci viselkedésének alakulásával.

Nyíltabban vállalt világnézet, erősebb tulajdonosi elkötelezettség

Az elmúlt évtizedek fejleménye volt az elkötelezettebb, programszerű véleményformálás korábbiaknál erőteljesebb megjelenése a nyilvánosságban a fejlett világ különböző országaiban. E fejlemény nem keverendő össze egyes nyugati lapok hagyományos és közismert értékrendjével, politikai álláspontjával, amely akár konkrét pártok, jelöltek időszaki támogatásának kinyilvánításában is testet ölthetett. A jól működő vagy legalább jobb működésre törekvő, modern piacgazdaságok természetes velejárója,

hogy a médiacsoportok és a kiadók tulajdonosaik, vezetőik politikai érdekeit, értékrendjét felületeiken keresztül megjelenítik.

E jelenség nem keverendő össze a blogoszféra és a közösségi média véleményrobbanásával sem. A blogok a korábbiaknál sokkal egyszerűbb módon tették elérhetővé ismert és ismeretlen szerzők álláspontját a szélesebb közönség számára. Mindez lebontotta a befogadókhoz való hozzáférés korábbi korlátainak egy részét, mert bár más a presztízse egy, a The Economistban megjelent véleménycikknek és egy, a Huffington Poston publikált blogposztnak, de a korábbi évtizedekhez képest a hozzáférhetőség különbségei radikálisan csökkentek. E jelenséggel az államnak mint szabályozónak kevés dolga van. Az üzletileg fenntartható modellek kialakulását jobb az államnak nem torzítania a vélemények piacán.

Ugyanakkor a korábbi médiafüggetlenségi minták átalakulása már jelentőséggel bír. A BBC-sztenderdeknek való megfelelés, a körültekintő, de politikai értékeléstől tartózkodó hírközlés mellett piacilag fenntartható formában megjelentek elkötelezettebb hírszolgáltatások. A Fox News újdonságot jelentő hangja sokat számára mintává vált, értékrendtől függetlenül. Az elkötelezetten agitáló beszélgetős rádiók robbanása az Egyesült Államokban a korábbiaknál egyértelműbb, pártpolitikailag könnyebben értelmezhető üzenetek megjelenését hozta magával. Egyes álláspontok szerint e fejlemények normatívan károsak, mások szerint hasznosak. Egyesek szerint a CNN vagy a BBC sztenderdjei is ugyanúgy értékrendileg elkötelezettek, csak más formában kényszerítik rá valóságértelmezésüket a nyilvánosság fogyasztóira. Ebben az Együtt igazságot nem kíván most tenni. De a sokféleségben mindenképp hiszünk.

Ugyanakkor fontos a magyar nyilvánosság jövője szempontjából figyelni arra, hogy piaci értelemben fenntartható módon minden tulajdonosnak joga van akár ilyen, akár olyan módon végzett hír- és véleményszolgáltatással üzemeltetnie saját médiumát, azonban ebben az állami erőforrások szerepét már sokkal egyértelműbben kell szabályozni. Ha például a Fox News-t tagállami avagy szövetségi források tennék üzletileg fenntarthatóvá az Egyesült Államokban, akkor az már a demokratikus nyilvánosság állapota szempontjából is releváns kérdéseket vetne fel.

Az elkötelezettebben véleményt formáló avagy a véleményformálástól tartózkodóbb tartalomszolgáltatásra törekvők arányának állami befolyásolása nem feladat. A közszolgálati felületek területén azonban egyértelmű pártpolitikai elkötelezettségnek nincs helye. Igaz ez arra is, hogy az sem lehet államérdek, hogy politikai kompromisszumoknak engedelmeskedve két- vagy többféle hangot tartson fenn egy állam. Ahogyan az hazánkban például korábban a Híradó és az Esti Egyenleg káros kettősségének időszakában, vagy a Magyar Rádió különböző értékrendű magazinműsorainak kavalkádjában érvényesült.

A rendszerváltás utáni tulajdonosi status quo átalakulása

Míg Romániában az elmúlt két év fél évtized során a médiapiac alapvetően ottani oligarchikus érdekcsoportok kezében volt, összefonódva politikai és titkosszolgálati érdekcsoportokkal, és nemzetközi piaci befektetések döntően csak ezen szűrőn keresztül juthattak az országba, addig a magyar médiapiac alakulása ellentétes irányú volt. A privatizációs folyamat sok külföldi befektetőt vont be, hozzájuk képest a hazai többségi tulajdonú médiaszereplők súlya kisebb volt. A kereskedelmi televíziós és rádiós piac robbanása, majd pedig az online felületek megjelenése sem változtatott ezen érdemben. Azonban 2016-ra ez a helyzet átalakult.

A rendszerváltás utáni politikai rendszer összeomlása maga alá temette a piac meghatározó részén a korábbi status quot. A külföldi tulajdonosok mellett, helyett meghatározó befolyásra törtek hazai tulajdonú vagy átláthatatlannak tűnő tulajdonosi helyzetű médiacsoportok. E szereplők meghatározó része közvetlenül is kapcsolódott és kapcsolódik az állami erőforrások tágan és korrupt módon értelmezett újraelosztásához. Továbbra is vannak tisztességesen próbálkozó hazai befektetők, de ők kevesen vannak és bizonytalanok.

Hazánkban az elmúlt évtized legfőbb fejleménye az volt, hogy az állami erőforrások korrupt és oligarchikus felhasználásával meggazdagodott vagy meggazdagított tulajdonosi csoportok saját érdekükben vagy politikai megbízóik érdekében tulajdonosi befolyást szereztek a magyar médiapiacon.

Ezen időszak szimbolikus kezdete volt a két nagy kereskedelmi rádió frekvenciáinak koncessziós pályázata, amelynek során az MSZP és a Fidesz érdekköre a piaci alapú befektetőkkel szemben saját érdekkörét kívánta helyzetbe hozni az akkori hatósági vezetés és miniszterelnök politikai akaratával szemben. E lépést csak további torzítások követték, és mára a hírpiaci szolgáltatók meghatározó része nem volna képes sem a fennmaradásra, sem a megerősödésre állami támogatás vagy folyamatos tulajdonosi tőkepótlás nélkül.

E tekintetben állami támogatásnak tekinthető minden olyan, üzletileg nem igazolható állami hirdetői döntés, amely egy-egy érdekcsoportot felülreprezentál a költésekben. Ilyennek tekinthető a döntően állami megrendelésekből élő mélyépítési ágazat tulajdonosainak médiapiaci befolyásszerzése, és ilyen az állami koncessziókkal mesterségesen korlátozott dohány- és kaszinópiac kedvezményezettjeinek helyzetbe hozása.

A kelet-európai haveri kapitalizmus (crony capitalism) ettől eltérő, Magyarországon is megfigyelhető jellemzője, amikor egy korábban privatizált vagyonelem sikeres működtetésének eredményéből egyes tulajdonosok médiabirodalmat is üzemeltetni kívánnak. E piaci szereplők egyike-másika rászorul az állami hirdetésekre is üzleti modelljének fenntartása érdekében. Bár itt más a politikához való viszony, és kisebb a közvetlen politikai kontroll, ez részben ugyanúgy válságjelenségnek tekinthető.

Az Együtt szerint egy ilyen piacon egy helyénvalóan működő állam arra törekszik, hogy a mesterséges piacszerzést korlátozza, saját maga ilyenben ne működjék közre, és költéseit szakmai szempontból indokolható arányok, mennyiségek szerint szervezze. A jelenlegi káros status quo felszámolása normatív érdek. Így az állami pénzcsapok elzárásával, az oligarchizált tulajdonosi érdekek felszámolásával lehet aktívan és jogállami módon tenni a médiapiac sokszínűségének fenntartása érdekében úgy, hogy közben ne az állam maga torzítsa tovább a nyilvánosságot.

A piaci reklámköltések átalakulása

A 2008 után kibomló világgazdasági válság mindenütt átalakította a piaci reklámköltéseket. E változás időben egybeesett a közösségi média, a keresőmarketing és a személyre szabott reklámszolgáltatások technológiai robbanásával is. E hatásokat hazánkban tovább súlyosbította a magyar gazdasági modell válsága, és az ebből következő addicionális büdzsé-csökkenés.

E párhuzamos kihívások átalakították a magyar reklámpiacot, és a tulajdonosi stratégiáik felülvizsgálatára kényszerítettek olyan, a korábbi privatizációs időszakban hazánkban megjelent nemzetközi tulajdonosokat, akik korábban akár hosszabb távra is terveztek a magyar piacon. Ennek volt következménye a magyar médiatulajdonosok szerepének relatív erősödése, ezen belül akár a

politikailag közvetlenül is befolyásolt tulajdonosi érdekek megjelenése, de akár pártfüggetlen avagy nem átlátható politikai érdekeltségű tulajdonosi szereplők megjelenése is. E folyamatok vezettek el a lappiac tulajdonosi átalakulásához a megyei és országos napilapok, bulvárlapok, magazinok piacán, a helyi és országos kereskedelmi rádiók struktúrájában és az online felületek működtetőinek területén is.

Ha a közéleti tartalmakra fókuszálunk, akkor egyértelmű, hogy a szerzői tartalomszolgáltatók önálló üzleti fennmaradásának jelenleg piaci alapon korlátozottak a lehetőségei. Ez persze összefügg a fentebbiekben ismertetett modell-válsággal is, de a nyilvánosság sokszínűségének fenntartása szempontjából ez körülír állami feladatot is, hatást kell hogy gyakoroljon az állam médiapiaci jelenlétének formájára is.

A közeljövőben nincs reális esély arra, hogy a 2008-as időszakot megelőző reálértékű költések valósuljanak meg a magyar médiapiacon. A konjunkturális viszonyok idővel javíthatnak a nemzetközi környezeten, ugyanakkor a hazai költségekre a politikai környezet is egyre nagyobb hatást gyakorol.

A state capture és az oligarchizálódás korábban hazánkban ilyen mértékben nem tapasztalt jelensége, hogy egyes piaci költések, büdzsé-allokálások is sokkalta inkább politikai szempontok által befolyásoltattak. Ismert, hogy egyes online felületeken milyen, döntően üzleti és politikai befolyásszerzési konfliktusok miatt nem költenek hirdetésekre egyes vállalatok. Köztudott, hogy az élelmiszerkereskedelmi szabályozásokhoz alkalmazkodván egyes nemzetközi tulajdonú cégek minként allokálták át médiaköltéseiket vélelmeik szerint a 2010 után hatalomra került gazdasági és politikai érdekcsoport elvárásainak megfelelően.

A közép-európai politikai, társadalmi és gazdasági konvergencia-folyamatok leállása, lassulása egyértelműen tetten érhető e jelenségekben Magyarországon. A Benelux államokban alkalmazott piaci viselkedési gyakorlatokat felváltották az Oroszországra és a Balkánra tartogatott piaci praktikák. Állami szabályozási szempontból mindebből közvetlenül kevés teendő következik. A piac alkalmazkodóképességén meglepődni nem érdemes. Normatívan ugyanakkor ki lehet jelenteni, hogy amennyire nem érdeke egy fenntartható politikai közösség megteremtésére törekvő országvezetésnek az ilyen befolyásgyakorlás, úgy egy, az Együtt által ideálisnak elképzelt állam reklámpiaci szerepvállalásának közvetlenül és közvetetten is tartózkodnia kell a korrupt, oligarchikus érdekek kiszolgálásától és támogatásától. Azonban ez nem jogi és szakpolitikai, hanem döntően kulturális kérdés.

Büntető jellegű állami adópolitika a médiapiacon

A Fidesz által bevezetett reklámadónak sem az arányos és kiszámítható közteherviseléshez, sem pedig a médiaszabadság megerősítésének ügyéhez nincs köze. A háttéralkuk eredményeképpen módosított új közteher továbbra is indokolatlan, mert a közteherviselésbe a forgalmi adón, a társasági adón, a nyereségadón és a járulékokon keresztül már többszörösen bevont eszközöket terhelte meg újabb adónemmel. Az adó kivetésének célja döntően pártpolitikai alapú büntetés volt, amellyel a világgazdasági válság és a magyar gazdasági modell kifulladásának legnehezebb éveit átvészelő piaci szereplőket kívánta büntetni a kormánypárt. Ennek kitüntetett elszenvedője volt a Magyar RTL cégcsoport, és az adókivetésnek köze volt a TV2 feletti fideszes befolyásszerzés folyamatához is.

A médiapiac másik részét érintették azok a – jelenleg még nem megvalósított, de többször bejelentett – tervek, amelyek a médiavásárló ügynökségek piacát kívánták befolyásolni. A „bónuszok megszüntetésének” céljából indított belpolitikai kampány célja egy szabályozott és a piaci szereplők

által elfogadott értékesítési módszer, kedvezménystruktúra és kereskedelmi ösztönzőrendszer szoros állami szabályozás alá vonása lett volna. Egy ilyen közteher mint puszta fenyegetés felemlegetése is alkalmazkodást indíthatott el a magyar médiapiacon. A magukat fenyegetve érző piaci szereplők üzleti eredményességük megőrzése érdekében gesztusok megtételére érezhették magukat kötelezve az állami erőforrások felett rendelkező fideszes érdekkörök irányába.

A szabadpiaci verseny jó dolog. Ennek feltételeit az államnak biztosítania kell, és versenyjogi, adójogi kontrollal meg kell mindent tennie az egyenlő feltételek garantálása érdekében. A büntető jellegű különadók mindig igazságtalanabbá és kiszámíthatatlanabbá teszik a befektetői és gazdasági környezetet, és ez igaz a médiapiacra is. A pozitív cashflow-val rendelkező ágazatok egymás utáni lerablása nem érdeke a magyar piacgazdaságnak, így a médiapiacot sújtó különadót más különadókhoz hasonlatosan ki kell vezetni az Együtt álláspontja szerint.

A rádiópiac válsága

A kereskedelmi rádiós piac érezte meg leginkább Magyarországon az elmúlt évek médiapiaci keresleti válságát és a formátumok, médiatípusok közötti büdzsé-átsúlyozások hatását. Az elmúlt évtizedek meghatározó részében alapvető gyakorlat volt egy márka ismertségének, egy promóciós akció hatékonyságának növelése magas frekvenciájú, relatíve olcsó és széles kört elérő rádióhirdetésekkel. Mára a kereskedelmi szempontból meghatározó célcsoportokban ennek és a print sajtóhirdetéseknek a rovására erősödtek meg a különböző online hirdetési formák. Ráadásul hazánkban a rádiós kínálat is szűkült az elmúlt években. A Sláger és Danubius rádiók párosának politikai érdekből végrehajtott tönkretétele után az egyik kijelölt nyertes, a baloldalinak szánt Neo FM a dilettantizmusból és a politikai alkuk be nem tartásából fakadóan csődbe ment. A híreket is közlő Klubrádiót visszaszorították a különböző vidéki frekvenciákból. A helyi rádiók jelentős részét vagy megszüntették, vagy fideszes érdekkörök felvásárolták, vagy pedig olyan csatorna-üzemeltetők integrálták, akik nem a hírközlés sokszínűségének fenntartásában voltak érdekeltek, hanem a politikai kockázatminimalizálásban.

Ezt jól egészítette ki a nyilvánosság sokrétűségének korlátozását okozva az MTI ingyenessé tett hírszolgáltatása, amelynek készítését jó ideje már Giró-Szász András érdekeltsége végzi, és óráról órára juttat el sokszázezer rendszeres rádióhallgatóhoz politikailag tudatosan szerkesztett, ingyenes hírcsomagot.

Mindeközben a közösségi rádiók sokszínű világa az elmúlt évtizedben gyors fejlődésnek, majd hanyatlásnak indult. A helyi sugárzás költségeinek finanszírozása nem bizonyult fenntarthatónak a válságos gazdasági környezetben, még hatóságilag támogatott árszinten sem.

A televíziós digitális átállást relatíve gond nélkül végrehajtották, a rádiós digitális átállást egyelőre halogatják. A mai technológiai színvonal mellett ennek végrehajtására megfelelő átmenettel volna lehetőség. Akkor is, ha jelenleg nem látszanak a korábbiakhoz hasonló mértékben sürgetni uniós szervek. A fizikailag korlátozott rádiós frekvenciaállomány gyakorlatilag korlátlanná tágítása lehetőséget teremtene a helyi rádiós nyilvánosságok újrabővítésére, akár az illetékes hatóság által pályázati úton támogatott formában. A digitális adások vételére alkalmas rádiók elterjedéséig lehetséges volna hosszabb átmeneti időszakot biztosítani, amit kiegészíthetnének a mai korban filléresnek számító rádiós vevőkészülékekre vonatkozó akciók, különösen a szociálisan hátrányos helyzetű, szegregált életkörülmények között élő társadalmi csoportok számára. Egy jól megvalósított, megfelelően előkészített rádiós digitális átállás, megfelelő állami és hatósági támogatás mellett, kiegyensúlyozottságra

törekedve, a helyi nyilvánosságok különböző szeleteinek megerősödését és kibővülését hozná magával. Ami a jelenlegi, túlzott politikai befolyásoltság és egyoldalú, propagandisztikus tájékoztatás világával szemben, relatíve nem drágább, demokratikusabb helyi nyilvánosságokat tudna teremteni.

Az elhibázott állami, hatósági struktúra

Az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) és a Nemzeti Hírközlési Hatóság (NHH) egyesítésével létrejött konvergens hatóság a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH). A Fidesz alkotmányfelfogásába illeszkedő módon e szervezet függetlenségét a jogalkotó 9 évre kinevezett elnökkel kívánta garantálni. A Fidesz által szétvert jogállamban mindez azonban sokkal inkább jelenti a mindenkori végrehajtó hatalom szükségtelen önkorlátozását olyan hatósági területeket érintően, amelyek irányítására kiterjed a választóktól kapott felhatalmazás. A személyi összefonódásokkal és politikai elfogultsággal bebiztosított jogállamellenes megoldás egy következő, a jelenlegitől eltérő politikai beállítottságú kormánnyal szemben fogja védeni az adott hatósági területet, és a választóktól kapott felhatalmazás nélkül fogja segíteni a Fidesz uralmi céljainak kiterjesztett érvényesülését. A Velencei Bizottság számos ponton hívta fel a figyelmet arra, hogy a magyarországi médiaszabályozás sérti a média- és sajtószabadságot. Álláspontjuk szerint a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökének (aki a Médiatanács elnöke is) túl nagy a hatalma, és nem elég független, túlságosan függ a miniszterelnöktől.

Az ORTT utódjának szánt Médiatanács politikailag egyoldalú feltöltése örökre eldöntötte e jogintézmény sorsát. Szükség volna a médiavilág bizonyos ellenőrzési feladatainak ilyen jellegű intézménybe szervezésére, és e felett a mindenkori Országgyűlés gyakorolhatna kontrollt, együttműködve a piaci szereplők önszabályozási megoldásaival, intézményeivel.

Az Együtt álláspontja szerint az elmúlt két és fél évtized jó tapasztalatait egy új formában működő intézményrendszerben kellene összefoglalni, új megoldásokkal kiegészítve. Világossá kell tenni, meg kell erősíteni és korporatív struktúráktól, álfüggetlen intézményektől meg kell szabadítani a hatósági területet, azt egyszerűen minisztériumi jellegű feladatként meghatározni. Ezzel párhuzamosan pedig részben ki kell terjeszteni, részben pedig meg kell erősíteni a sajtószabadság és a médiatartalmak ellenőrzésének intézményeit. Sem az ORTT, sem pedig a Médiatanács megoldása nem tökéletes, utóbbi ráadásul károsan is működik a politikai elfogultság miatt. E jogintézményben garantálni kell a parlamenti pártok sokféleségének leképeződését. Az Együtt általában vett álláspontja szerint a politikai rendszeren belül egyértelműsíteni kell a végrehajtó hatalom világos jogköreit és felhatalmazásait, korlátozni kell a korporatív struktúrák helytelen alkalmazását, el kell kerülni a felesleges és értelmetlen végrehajtó hatalmi önkorlátozást, miközben erős, parlamenti képviseleti alapon álló intézményekkel kell garantálni a mindenkori kisebbség jogait is. Ennek természetesen a bírósági felülvizsgálat jogára is ki kell terjednie.

A közmédia helyzetének romlása

A magyar közmédia helyzetének romlása az elmúlt években folyamatos volt. Az állami médiumok képtelenek voltak alkalmazkodni a kereskedelmi rádiók és televíziók piaci megjelenése után kialakult helyzethez az elmúlt két évtizedben. Ez egyben szabályozási hiba is volt, mivel a médiaszabályozás rosszul megkötött pártpolitikai alkuk tárgyát képezte. Idővel megfelelő parlamenti többség hiányában a kormányoknak nem volt lehetőségük a rendszer átalakítására, kétharmados alkut pedig

maximum olyan területeken köttettek, amelyeken nem kellett volna (lásd a nagy kereskedelmi rádiók frekvenciájának ügye). A korporatív jellegű struktúra a napi pártpolitikától és a kormányzati politikai befolyásolástól akarta függetleníteni a Magyar Rádiót és a Magyar Televíziót. Ezzel szemben a struktúra működése politikai, személyi alkuknak szolgáltatta ki e médiaszolgáltatókat, miközben a tényleges civil szervezeti kontroll sem működött. Az bizonyos, hogy a korábbi struktúra a politikai kultúra állapota, a nyilvánosság és a politikai tér háborús körülményei miatt nem volt megfelelő.

E hibás szabályozási környezet nem volt eredendően elhibázott azonban. Csak egyszerűen idővel működésképtelennek, célszerűtlennek bizonyult. A rendszerváltás szellemi örökségének tekinthető, hogy a végrehajtó hatalmat a közvetlen felelősségvállalás lehetőségétől és kényszerétől köztes struktúrákkal kívánta megóvni, megfosztani a jogalkotó. Abban bízva, hogy e struktúrák meggátolják a politikai befolyásolás káros mértékű érvényesülését. Láthatjuk, hogy ez nem valósult meg.

Ennek ellenére voltak időszakok, amelyek előremutatóak voltak. Leginkább a Magyar Rádió Such György idején végbement radikális és konfliktusos átalakítása tekinthető eredményesnek, amely politikailag befolyásmentes hírszolgáltatást, fenntartható üzleti működést és profiltisztított, kortárs médiamárkákat jelentett a magyar nyilvánosság számára. A magazinműsorok mozaikjának kompromisszumaival valójában jellegtelenné és hatékonytalanná tett közrádióval szemben megvalósult egy piacképes közmédia-szolgáltató. E kísérlet egyik kitüntetett része volt a Petőfi Rádió átalakítása, amely a kortárs könnyűzenére is máig ható befolyást gyakorolt.

A Magyar Televízió hírszolgáltatásának függetlensége 2010-et megelőzően alapvetően biztosított volt, bár volt olyan személycsere, amely az akkor hivatalban levő miniszterelnök közvetlen nyomásgyakorlásának eredményeként történt. Ezzel együtt az akkori helyzet nem összehasonlítható a 2010 után fokozatosan kiterjesztett kormányzati és fideszes politikai befolyáshoz. A Magyar Televíziót érintően azonban a 2006-2010 közötti ciklusban a politikai béke részleges záloga a kormányzó és ellenzéki érdekkörök gazdasági kiegyezése volt. Ennek részeként alakultak át a kulcsbeszállítók már 2010-et megelőzően, hiszen a részben jelenleg is a közmédiánál dolgozó felsővezetők a kormányváltás esélyét látva már 2010-et megelőzően is tettek érdemi, anyagi áldozattal, közpénzfelhasználással járó gesztusokat a kormányra készülő Fidesz gazdasági érdekkörének. Mindez lehetséges volt az akkori irányítási struktúra keretei között.

2010 után az intézményes átalakítások eredményeképp egy centralizált, pazarló, korrupt és politikailag súlyosan elfogult közmédia-rendszer jött létre. A nemzeti hírügynökségi feladatokat részben integrálták a közrádióval és a köztelevízióval. A pártpolitikai befolyás a kormánypárt részéről kiteljesedett, és a rendszerváltást követően soha korábban nem látottá vált. A közmédia többpárti, parlamenti ellenőrzése minimálisan sem biztosított, a közadatigénylésekre jellemzően szabotálás vagy időhúzó jogi harc a válasz. Az állami hírtelevízió elindulása óta a köztelevízió a kormány politikai napirendformálásának egyik kitüntetett eszköze. Ebből a Magyar Rádió hírcsatornája némiképp egyelőre még kimaradt, de ott is döntően érzékelhető a kormánypárt által diktált szerkesztési gyakorlat. Az MTVA soha korában nem látottan sok pénzből gazdálkodik, miközben hirdetésszervezési és produkciós területen politikailag elkötelezett gazdasági érdekköröket von be átláthatatlan közbeszerzési eljárások révén. A közmédia foglyul ejtése 2015 végére gyakorlatilag teljessé vált a Fidesz részéről. Ennek részeként cserélték le a fő beszállítókat a Fidesz meghatározó oligarchájának, Simicska Lajosnak a háttérbe szorulása után.

Mindezen káros fejlemények ellenére jelezni kell, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió integrálása önmagában egy helyénvaló lépés volt. A megvalósítás politikai befolyásoltsága volt elfogadhatatlan. A szerkesztőségek integrálásában még további tartalék van, a közös hírszolgáltatási műhelyek kialakítása

még mindig nem valósult meg. Ez a jelenlegi politikai befolyásoltsági szinten akár örömteli is volna, egy ideálisan hatékony közpénzgazdálkodással működő közmédiában viszont további integráció volna szükséges.

A nemzeti hírügynökség, az MTI intézményi és politikai függetlenségének felszámolása hiba volt. Egy állami médiaszolgáltató csoport hírszerkesztési feladatai különböznek egy nemzeti hírügynökség feladataitól. A szerepzavar egyértelműen látható a sorozatosan megtagadott tudósításokban, amelyek minden esetben ellenzéki pártokat sújtanak. És ennek a káros fejleménynek a tökéletes kifejeződése, amikor az MTI-in belül szerkesztőségi utasításokban képeződik le a Fidesz politikai nyelvhasználati elvárásra. Ez természetesen elfogadhatatlan. Újra önálló MTI-re volna szükség, az ingyenes hírszolgáltatás gyakorlatának megtartása mellett. Meg kell vizsgálni a hírügynökségi piac fenntarthatóságának lehetőségét, és kísérletet kell később tenni a hírpiaci verseny helyreállítására, ami az MTI ingyenességének eltörlésével járna.

A jelenlegi túlfinanszírozott közmédia-rendszerben meglepő, hogy az MTVA minimális nézettség mellett továbbra is törekszik kereskedelmi jellegű tartalomszolgáltatásra. Ez döntően a Duna TV csatornáján valósul meg, valamint az M3 kiegészítő csatornáján. E csatornákat meg kell szüntetni, a reklámértékesítést fel kell számolni. Piacilag és állami szerepvállalási szempontból szintén indokolhatatlan a sporttelevíziós állami szerepvállalás, mert ezt a magyar kábeltelevíziós piac megfelelően lefedte, és amit amúgy sem éri meg úgy szolgáltatni, azt nem közfeladat megjeleníteni a magyar sport kínálatából. A legnagyobb nemzetközi sportesemények magyar piacon nem fenntartható költségű időszaki sugárzása bőven elegendő felelősségvállalás volna a közmédia részéről.

Az állami hirdetési költések alakulása

A magyar állam sok pénzt költött és költ jelenleg is hirdetésekre. Ebbe tágabb értelemben beleértendők az önkormányzatok és önkormányzati vállalatok által végrehajtott felületvásárlások, az állami tulajdonú vállalatok, a központi költségvetési szervek, hatóságok és a kormányzat hirdetési tevékenysége. E területen az elmúlt évtizedekben sokrétű gyakorlat alakult ki. A közbeszerzési eljárások professzionalizálódása és a kereskedelmi büdzsék relatív szűkülése révén a kereskedelmi hirdetési piacon 2002-t követően egyre nőtt az állam által támasztott keresleti nyomás. Ennek az önkormányzatoknál érezhető hatásáról külön bekezdésben írunk, az alábbiakban most a központi kormányzati terület helyzetét elemezzük.

Az állami vállalati kör és a központi kormányzat hirdetési, szponzorációs tevékenységét átláthatatlanság, szívességkereskedelem és piaci alapú, szakszerű döntéshozatal egyszerre jellemezte 2010-et megelőzően. Mert miközben voltak olyan vállalatok, kampányok, állami szervezetek, amelyek professzionális költési szerkezetben, szakmailag nehezen kifogásolható színvonal mellett végezték munkájukat, addig a politikai befolyásoltság, megfelelni akarás és keresztfinanszírozás ugyanúgy jellemezte ezt a piacot. A Kreatív és más szakmai műhelyek értékelése alapján világos, hogy a 2010 előtti időszak sem volt mentes a politikai befolyásoltságtól, de a költési szerkezetet döntő mértékben nem befolyásolták olyan politikai szándékok, amelyek súlyosan és egyoldalúan torzították volna a kereskedelmi médiumok piacát. Hosszú idősoron vizsgálva, a költések alapvetően igazodtak a piaci sztenderdek által megkívánt eloszláshoz. Ugyanakkor voltak a piacihoz képest nagyobb súllyal használt médiumok is, döntően az akkori kormányoldalhoz köthető pártok érdekköréből.

Ez 2010 után radikálisan megváltozott. A torzulás egyértelmű, és a demokratikus, sokszínű nyilvánosságot romboló. Mára nem az a helyzet, hogy a Fidesz a saját hirdetési preferenciáit pusztán politikai érdekei alapján alakítja egy szűkülő, stagnáló piacon, hanem az, hogy a médiatulajdonosi viszonyok közvetlen

és egyértelmű befolyásolása érdekében használják fel az állami érdekkör által támasztott hirdetési keresletet. Itt nem piaci médiaelérési szempontból célszerűtlenül elköltött pénzről beszélünk csupán, hanem közvetlen és kizárólagos, az állami üzenetek médiaelérését szinte teljesen figyelmen kívül hagyó keresztfinanszírozásról és feltőkésítésről.

Ezzel párhuzamosan megvalósult az állami hirdetési költségek integrálása a Nemzeti Kommunikációs Hivatalba (NKH). Ez is egy olyan intézmény és kezdeményezés, amely akár hasznos és működőképes volna, ha jól és jóra használnák. Az Együtt álláspontja szerint az állami hirdetések mint eszközök önmagukban nem károsak, nem szükségtelenek. A költési szerkezetben nagy átlagban és hosszú idősoron igazodni kellene a piaci médiafogyasztási és médiahasználati eloszláshoz. E mérhető sztenderdek érvényesítése már önmagában is központosított feladatellátást igényel, de az állam által támasztott keresleti nyomásnak a piacon árleszorító hatása is van, így a közpénzek hatékony felhasználása felett őrködő jó államnak érdeke is volna, hogy jobb alkualapot teremtve integráltan, éves keretekben állapodjon meg teljes költését érintően a médiaszolgáltatókkal. Ma nem ez történik, hanem akár tudatosan az állami megrendelések miatt emel árat például a fideszes érdekkörbe került TV2, ezzel gyorsítva az állami finanszírozással segített üzlet termőre fordulását a válságos és piacilag fenntarthatatlanul működő kereskedelmi csatornánál.

Az NKH szerepe a központi költségvetési és állami megrendelői körben jelenleg kaotikus és rosszul menedzselt. A felületvásárlás központosítása mellett teljesen szubszidiáris működésre volna szükség, mert az alapvető áralku után a megvalósítást, az ahhoz kötődő kreatív részfeladatok végzését már minisztériumi, hatósági és állami vállalati szinten hatékonyan el lehetne végezni, tisztességes szándékok megléte esetén. A kommunikációipar teljességét érintő integráció sokkal inkább tekinthető politikailag motivált elosztási szándéknak, semmint hatékony közpénzfelhasználási törekvésnek. Így ebben az Együtt álláspontja szerint sokkal jobb egyensúlyokra, szubszidiárisabb működésre, és közben központilag érvényesített reklám-alkura volna szükség, politikailag nem elfogult, szakmailag indokolt költési szerkezetben.

Az önkormányzati és megyei szintű nyilvánosság beszűkülése

A rádiópiac helyi és közösségi szintjének szűkülésével párhuzamosan a megyei és helyi szintű nyomtatott sajtó is válságba került Magyarország számos megyéjében. A kép nem egységes. Vannak egészen magas színvonalú, politikai függetlenségre törekvő, szórakoztató és informáló megyei napilapok, és vannak érdektelenül, megújulás nélkül szerkesztettek. Ha a Kisalföldre, a Délmagyarországra, egyes észak-kelet magyarországi vagy dunántúli napilapokra gondolunk, akkor azokból körültekintő szerkesztőségi munka tárul elénk. De ha például a Petőfi Népét vesszük kezünkbe, akkor politikailag elfogult, a helyi szempontból releváns ellenzéki véleményeket kizárólag fizetett hirdetésként közölni hajlandó szerkesztőségi magatartással szembesülhetünk.

A megyei napilapok erényeikkel és hibáikkal, az elmúlt évtizedekben elszenvedett példányszám- és olvasottságesésükkel együtt fontos elemei a magyar nyilvánosságnak. Helyzetük csak részben fenntartható üzletileg. Sok lap szponzori együttműködésben áll megyei önkormányzatokkal, megyei jogú városi települési önkormányzatokkal. Naponta többszázezer ember számára ezek jelentik a legfőbb hírforrást. Éppen ezért kell válságjelenségként tekinteni arra, ha például egy megyei napilap abban találja meg üzleti túlélése zálogát, ha erősen dotált árszinten bérel szerkesztőségi irodát a megyei önkormányzattól. Van arra is példa, hogy egy megyei napilapot sokmillió forinttal támogató önkormányzat az írásos szerződésben kikötötte, tilalmazottak az adott önkormányzatot negatív színben feltüntetni képes hírek. Azokról minden esetben előzetes egyeztetés szükséges.

A helyi, megyei szintű nyilvánosságok szétveréséhez hozzájárult a rádiófrekvencia-pályázatok politikailag elfogult értékelése, a helyi szintű hirdetési kereslet szűkülése, és politika által befolyásolt becsatornázása. Ezt a folyamatot kiegészítette az önkormányzati fenntartású médiumok elérésének kiterjesztése. A 2006 utáni fideszes önkormányzati áttörés egyik következménye volt a helyi médiacentrumok fejlesztése. E médiacentrumok döntően a megyei jogú városokban szerveződtek, és forrásellátottságuk számos városban (kitüntetett példák: Kaposvár, Székesfehérvár és Debrecen) messze meghaladta a helyi adóerőképesség által reálisan megteremtett pénzügyi kereteket. A politikai akarattal túlfinanszírozott médiacentrumok részben a helyi értelmiség lojális részének felvásárlását, a helyi médiakínálat fejlesztését és helyi korrupciós célok megvalósítását szolgálták. Manapság a médiacentrumok forráskezelése átláthatatlan, igyekeznek rejteni a közadatokat. Egyes megyékben és megyei jogú városokban teljes médiaportfóliót tartanak fenn e médiacentrumok, ingyenes nyomtatott napilappal, internetes portállal, közösségimédia-jelenléttel és kereskedelmi médiaszponzorációval. Hosszú évekig volt olyan megyéje és megyei jogú városa az országnak, ahol mivel a helyi fideszes polgármester és megyei közgyűlés fideszes elnöke konkuráló hatalmi klikkekhez tartoztak, így külön helyi médiabirodalmakat tartottak fenn helyi televízióval és egyéb eszközökkel.

Az természetesnek tekinthető, hogy e felületeken a helyi ellenzéki és kritikus civil társadalmi vélemények nem jelennek meg. Mert bár az önkormányzati választások sokszínű helyi politikai közösségeket képeznek le, a helyi többségek e felületeket sajátjaikként kezelik. Ez nem 2010-ben kezdődött. Az elmúlt két és fél évtizedre mindvégig jellemző volt, hogy a helyi polgármester és testületi többség mindenkor saját hűbérbirtokaként és szócsöveként tekintett az önkormányzati fenntartású nyilvánosságra. Amikor mindez együtt járt a piaci alapú helyi nyilvánosságok beszűkülésével, a megyei napilapok anyagi és politikai kiszolgáltatottságának erősödésével, akkor ez súlyos válságba sodorta a megyei nyilvánosságokat az ország meghatározó részén.

Az önkormányzati fenntartású nyilvánosságok másik válságjelensége a békésebb, kéz kezet most mentalitás, amelyre szintén évtizedek óta volt és van példa. Ezen megoldás szerint a helyi ellenzék is kap felületet az adott médiumokban, egészen addig, amíg a közölt tartalom nem helyi botrányokat tereget ki, hanem úgynevezett „szakmai" keretben marad, és szájkosárral bírálja a helyi önkormányzati vezetést és testületi többséget. E szájkosaras helyi megoldások számos területen helyi, pártközi korrupciót is lepleztek. Így valójában egyik fél sem volt érdekelt a szennyes kiteregetésében, a látszatszinten demokratikus nyilvánosság az önkormányzati forráskezelés anómiáinak leplezésére szolgált valójában. És mivel a politikai szerencse sokszor forgandónak bizonyult, így ezen együttműködések ciklusokon is át tudtak ívelni.

Csak néhány országrészben alakult ki, döntően internetes formában helyi, független nyilvánosság. Kecskemét környékén működik helyi kiadású lap, a nyugati határszélen a Nyugat.hu környezete képez ellensúlyt a politikailag befolyásolt felületekkel szemben, Debrecenben pedig a Vagy.hu végez hasonló, tényfeltáró és köztájékoztató feladatot.

A kisebb településeken a helyzet még rosszabb. A helyi és közösségi rádiók eltűnése után a polgármesteri közlönyök jelentik számos területen az egyetlen érdemi hírforrást. E lapok komoly tekintéllyel és elismertséggel bírnak, akkor is, ha árnyaltnak nem tekinthető a hírszerkesztési kultúrájuk. Rendszerint e lapokat a népnyelv a helyi polgármesterről elnevezett újságnak hívja.

A helyi nyilvánosságok demokratizálása, sokszínűségük biztosítása döntően nem állami feladat, a piaci beavatkozás is nehézkes, hiszen a hirdetői keresleti nyomás a gazdasági stagnálás és válság éveiben végképp korlátozottá vált. Ugyanakkor hatékony szabályozással lehet segíteni a politikailag sokszínű helyi adófizetők által finanszírozott helyi médiumok politikai kiegyensúlyozottságát. Az

Együtt álláspontja szerint van állami eszköz arra is, hogy adatnyilvánossági eszközökkel nyilvános kontroll legyen a helyi médiacentrumok működése felett, valamint a szponzorációs megállapodásokat érintően. Ezt egészítheti ki a helyi rádiós piac élénkítését szolgáló állami, közösségi megoldások.

A digitális emlékezetpolitika elsorvadása

A technológia fejlődése lehetővé tette, hogy az elmúlt évtized során a múzeumokból és elzárt közgyűjteményekből az interneten hozzáférhetővé váljon mozgóképen vagy hangban rögzített kulturális örökségünk. A tisztázott jogdíjkezelési megoldások mellett 2010-re kialakult és széles körben hozzáférhetővé vált a Nemzeti Audiovizuális Archívum. E folyamat azóta megállt, a 20. század anyagainak nyilvános megismerése lelassult.

Egy jól működő és online hozzáférhető digitális közgyűjtemény segíti az iskolai oktatást, a diákok önálló kutatási tevékenységét, és hozzájárul ahhoz, hogy a személyes, családi élettörténetek, valamint a helyi közösségi emlékezet megfelelően alakítható legyen. Ennek jelenleg tapasztalható hiánya növeli a politikai manipuláció sikerének esélyét, a nemzeti emlékezet megosztásának és torzításának lehetőségét.

Az egyenlőtlenségek és a torzuló nyilvánosság

Az elmúlt években a sokszínű nyilvánossághoz való hozzáférés esélye erősen kettészakadt. A középosztályi és felsőközéposztályi státuszú polgárok minden korábbinál sokrétűbb információforrásokkal rendelkeznek. Igaz ez akkor is, ha a közpénzből finanszírozott nyilvánosság politikai befolyás alá került, és a piaci alapon működő sajtó egyes termékei válságba jutottak. A webkettő által teremtett vélemény-robbanás, az online formában magyar nyelven megszerezhető információk széles köre minden korábbinál átfogóbb tájékozódásra teremt lehetőséget sokak számára. Ugyanakkor a közélet iránt érdeklődő alsóközéposztálybeliek és szegényebbek nehezebben férhetnek hozzá korrekt, elfogulatlan információkhoz. A fővárosban is, de különösen vidéken szűkült az ingyen vagy alacsony költséggel hozzáférhető hírforrások felülete. A megyei napilapot sokan kénytelenek voltak lemondani, az ingyenes politikai újságok nem jutnak el mindenhova. Internet-hozzáférésre sincs minden háztartásnak pénze, ugyanakkor a mobilnet robbanása minden társadalmi csoportban feltartóztathatatlan.

Így a magyar társadalom meghatározó, lecsúszó félben levő része számára az elmúlt évtized nem jelentette sem az információforrások robbanásszerű kibővülését, sem pedig a véleményújságíráshoz, illetve a felhasználók által előállított tartalomhoz való hozzáférés szélesedését. Számukra különösen káros volt a helyi és közösségi rádiók által szolgáltatott médiatartalmak beszűkülése, az alacsony költséggel vagy gyakorlatilag ingyenesen hozzáférhető közszolgálati médiatartalmak egyértelmű politikai elfogultsága.

Uralmi szempontból e választói kör félretájékoztatása és információs alávetettségben tartása érdeke lehet a hatalmon levő Fidesznek, egy önmagára demokratikusan gondolni kívánó politikai közösségnek azonban nem. Innentől válik a magyar nyilvánosság mai állapota a társadalom meghatározó része számára információs-egyenlőtlenségi és demokrácia-problémává. A másik irányból pedig emancipációs feladattá. A feladat itt nem a jelenlegi kormányzatéval ellentétes politikai manipulációk szabad hozzáférhetőségének biztosítása, hanem a politikai közösséget nem megosztani akaró, pártpolitikai előítéletekkel nem telített hír- és információszolgáltatás biztosítása.

A befolyásolás új, veszélyes technikáinak erősödése

Ha túllépünk a Fidesz nyílt nyilvánosságszűkítő és korrumpáló szándékának leírásán, akkor eljutunk a magyar nyilvánosság egy újabb kihívásához, amely nemzetközi tendenciákhoz igazodik. Az elmúlt évek geopolitikai kihívásaival összhangban egyre nyilvánvalóbb, hogy az Európai Unió tagállamai, benne Magyarország is, felkészületlenek a modern információtechnológiai hadviselés kezelésére, visszaszorítására. Az elmúlt években egyre nyilvánvalóbb, hogy egyes nagyhatalmak, – de leginkább Oroszország – újfajta hibrid-háborút, és ennek részeként információs-háborút vívnak térségünkben.

Ennek részét képezik az egyértelműen orosz politikai érdekek szerint szerkesztett, magyar nyelvű, de politikailag súlyosan manipulált híroldalak, továbbá ezek közösségi médián belüli leképeződései. Mindezt felerősíti a Facebook algoritmusainak a maguk szempontjából célszerű működése, amely idővel a felhasználót saját véleménybuborékjába zárja be. Csak döntés és politikai érdek kérdése, hogy e felületeket, amelyek sok honfitársunk számára jelenleg elfogadott hírforrásnak számítanak, a fenntartó politikai érdekkör mikor fordítja át nyílt, közvetlen politikai, hatalmi célokat szolgáló propaganda-felületekké. Az elmúlt hetek németországi fejleményei bebizonyították, hogy még egy olyan szervezett nagyhatalom is ideig-óráig védtelenül találta szemben magát egy egyértelmű orosz provokációval, ami egy fiatal lány elleni erőszakos cselekményre vonatkozott. A destabilizációs és manipulációs kísérlet ott más, aktív eszközökkel is kiegészült, és bevonta az orosz diaszpóra aktiválható részét is.

Az aktív hadviselésnek másik része a kommentálási kultúra teljes szétverése, a nyilvánosság komment-szekcióiban folyó viták manipulálása. Az elmúlt években hazánk is olyan országgá vált, amelyben irracionális mértékben eltorzult a különböző felületek komment-anyaga. E mögött összeesküvéselmélet-hit nélkül is lehetséges feltételezni politikai szándékot, politikai megrendelést akár belföldről, akár pedig külföldről.

A különböző tartalomszolgáltatók számára ez új kihívást jelent. A trollkodás immár érzékelhetően iparszerűvé és megélhetés-szerűvé vált egyes felületeken, ezzel tovább torzítva egy válságban levő politikai közösség önképét, közösségi szintű önértékelését és a közösség tagjainak egymáshoz való viszonyát. A békétlenség és a rendkívüli hangulat, az együttműködésre való képtelenség közösségi szintű érzületté tágítása érdekében áll minden olyan belső és külső erőnek, amely káros manipulációkon keresztül kíván befolyást szerezni, megosztani és hatalmi befolyását megerősíteni.

Hazánkban egyes médiafelületek e kihívásra a korábbi nyílt kommentelési politika szűkítésével reagáltak (Mandiner.hu, 444.hu stb.), a Facebook pedig Németországban kényszerül kormányzati nyomásra aktívabban fellépni a gyűlöletbeszéddel szemben, amely egy ponton túl nem csak önálló állampolgároktól, hanem szervezett csoportoktól is származhatott.

A magyar titkosszolgálatok ez irányú felderítő és elhárító munkájáról nincs tudomásunk. Ugyanakkor az elmúlt években a kormányzópárt felszámolta a titkosszolgálati szervek maradék politikai és szakmai függetlenségét is. Így valószínűsíthető, hogy e területen a jól érzékelhető állami passzivitás bírja a politikai döntéshozók és feladatszabók látens vagy explicit támogatását. Holott ma már bőven van olyan informatikai eszköze és tudása az illetékes magyar szerveknek, hogy hatékonyan tudjanak fellépni egy akár belföldi, akár pedig külföldi ilyen jellegű befolyásolási kísérlettel szemben. Ugyanúgy nem ismert, hogy a magyar kormányzati szervek bármit is tettek volna egyes közösségi oldalak szolgáltatóinak meggyőzése érdekében a demokratikus nyilvánosságot romboló, annak sokszínűségét nem segítő vélemények szabályozása területén. A mainál egészen biztosan szélesebb és aktívabb eszközhasználatra volna pedig szükség.

Politikai közösségek és a médiabefolyás – továbbélő tévképzetek

A helyzetelemzés végén meg kell emlékezni arról a válságjelenségről, amely az elmúlt évtizedekben sokat ártott a magyar szabadság ügyének. Az oligarchizálódó nyilvánosság különböző szegleteinek nyílt pártbefolyás alá vonásáról van szó.

A Fidesz a saját médiavilágának megteremtését és állami erőforrásokkal való egyoldalú ellátását politikája egyik lényegi törekvésévé emelte. A függetlenséget nem tisztelő, a sajtó feladatát kizárólag az aktuális politikai ellenség megsemmisítésében és a saját igazságok abszolutizálásában látó mentalitás 2002 után eluralta a Fidesz médiapolitikáját. Ezt sokan sikeresnek tartják, hiszen több irányba elágazó médiabirodalmak jöttek létre, és legújabb fejleményként most a tegnapelőtti bizalmi kört látjuk leváltani egy új csapattal, amihez új rádiók, tévék és nyomtatott sajtótermékek is járnak.

Az Együtt meggyőződése, hogy az állami erőforrások korrupt, átláthatatlan és oligarchikus használatával megteremtett médiabirodalmak nem segítették a magyar szabadság és fejlődés ügyét. A „saját magunk médiájának lopunk" önfelmentő és elitista krédója legalább egy generációra tönkretette és tönkreteszi a sokféleségen és tisztességes versengésen alapuló országos és helyi, magyar nyilvánosságok megteremtését.

Mindez hazánkban összekapcsolódik az ismétlődően lefékeződő polgárosodás folyamatának válságával is. Hiszen számunkra mintaként szolgáló demokráciákban és polgári társadalmakban is bevett szokás, hogy egyes médiatulajdonosok saját politikai meggyőződésük és érdekük alapján előnyben, támogatásban részesítenek különböző politikai oldalakat, pártokat és csoportokat. Amikor amellett teszünk hitet, hogy sem morálisan, sem célszerűségi szempontból nem igazolható, hogy bármely közhatalmi jogosítvánnyal bíró elitcsoport az állami erőforrások korrupt megcsapolása révén médiabefolyáshoz jusson, nem tagadjuk közben azt, hogy szükség van saját vagyonukat kockáztatva médiabefektetéseket eszközlő, meggyőződéses polgárokra. Számukra a legnagyobb segítség az, ha a mindenkori állam nem pártpolitikai alapon gazdálkodik az általa támasztott médiapiaci hirdetési keresleti befolyással, hanem szakmai alapon, teljesítményelven.

Nem pártközeli médiabirodalmak korrupt finanszírozása és ennek értelmiségi közösségen belüli szégyenlős elfogadása a feladat, hanem a Fidesz világával szembeszállni képes, autonóm polgárság megerősítése, és e vállalkozói közösség mint politikai közösség megszervezése. Az így létrejövő médiumok, szemben egyes mai, elfogult, politikai alapon öncenzúrázó társaikkal, már valóban szolgálhatják a magyar médiaszabadság, és általában véve a magyar szabadság ügyét. A független, oknyomozó műhelyek és pártalapon el nem kötelezett, de világos értékrendi profillal bíró médiumok megerősítése jobb és baloldaliak, szabadelvűek és konzervatívok közös érdeke Magyarországon.